

Рекомендовано д. фарм. н., професором А. С. Немченко

УДК 615.1:338.5

DOI: 10.24959/sphhcj.17.74

І. В. КУБАРЕВА, А. А. КОТВИЦЬКА

Національний фармацевтичний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ НАУКОВО-ПРАКТИЧНИХ АСПЕКТІВ ФОРМУВАННЯ ФАРМАЦЕВТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Мета: виявлення найбільш вживаних та вагомих фармацевтичних термінів соціально-економічного й організаційного спрямування з визначенням їх ролі та місця у фармацевтичній термінологічній системі.

Матеріали та методи. В роботі використано методи наукового аналізу, зокрема історичний, системно-аналітичний, контент-аналіз.

Результати дослідження. Визначено історичні та міждисциплінарні особливості формування фармацевтичного термінологічного апарата. Показано, що характерною особливістю термінології організаційно-економічних дисциплін соціального спрямування є стрімкий розвиток з характерною відсутністю визначення та законодавчого закріплення основних термінів. Встановлено відсутність системності щодо застосування термінів «фармацевтичне забезпечення», «лікарське забезпечення», «медикаментозне забезпечення», невідповідність останніх сучасному стану розвитку фармацевтичної науки і практики.

Висновки. За результатами проведеного дослідження фармацевтичне забезпечення представлено як підсистему у вітчизняній ОЗ із визначенням основних принципів та складових, організаційно-економічних форм та показників ефективності. Надано визначення терміну «фармацевтичне забезпечення» у контексті сучасної фармацевтичної науки і практики, що сприятиме поглибленню системно-логічного підходу сучасних наукових досліджень у фармації.

Ключові слова: фармація; організаційно-економічне, соціальне спрямування; термін; фармацевтичне забезпечення.

I. V. KUBARIEVA, A. A. KOTVITSKA

THE STUDY OF SCIENTIFIC AND PRACTICAL ASPECTS OF THE PHARMACEUTICAL TERMINOLOGY FORMATION

Aim. To identify pharmaceutical terms of socio-economic and organizational directions that are the most used and important in order to substantiate their role and place in the pharmaceutical terminology system.

Materials and methods. Methods of scientific analysis, in particular historical, systematic and analytical, content analysis, were used in the work.

Results. Historical and interdisciplinary features of formation of the pharmaceutical terminological apparatus have been identified. It has been shown that the characteristic feature of the terminology of organizational and economic disciplines of social orientation is a rapid development with a characteristic absence of definition and legislative consolidation of the key terms. The absence of consistency in using such terms as “pharmaceutical provision”, “drug provision”, “provision with medicines”, as well as the discrepancy of these terms to the current state of development of pharmaceutical science and practice have been found.

Conclusions. In the accordance with the results of the study conducted the pharmaceutical provision is presented as the subsystem in the national healthcare with the definition of the basic principles and components of organizational and economic forms and indicators of efficiency. The definition of the term “pharmaceutical provision” in the context of modern pharmaceutical science and practice is given; it contributes to deepening of the systematic and logical approach of modern scientific research in pharmacy.

Key words: pharmacy; organizational and economic direction; social orientation; term; pharmaceutical provision.

И. В. КУБАРЕВА, А. А. КОТВИЦКАЯ

ИССЛЕДОВАНИЕ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКИХ АСПЕКТОВ ФОРМИРОВАНИЯ ФАРМАЦЕВТИЧЕСКОЙ ТЕРМИНОЛОГИИ

Цель: определение наиболее употребляемых и значимых фармацевтических терминов социально-экономического и организационного направления с обоснованием их роли и места в фармацевтической терминологической системе.

Материалы и методы. В работе использованы методы научного анализа, в частности исторический, системно-аналитический, контент-анализ.

Результаты исследования. Определены исторические и междисциплинарные особенности формирования фармацевтического терминологического аппарата. Показано, что характерной особенностью терминологии организационно-экономических дисциплин социальной направленности является стремительное развитие с характерным отсутствием определения и законодательного

закрепления основных терминов. Установлено отсутствие системности в применении терминов «фармацевтическое обеспечение», «лекарственное обеспечение», «медикаментозное обеспечение», несоответствие последних современному состоянию развития фармацевтической науки и практики.

Выводы. В соответствии с результатами проведенного исследования фармацевтическое обеспечение представлено как подсистема в отечественном здравоохранении с определением основных принципов и составляющих, организационно-экономических форм и показателей эффективности. Дано определение термина «фармацевтическое обеспечение» в контексте современной фармацевтической науки и практики, что способствует углублению системно-логического подхода современных научных исследований в фармации.

Ключевые слова: фармация; организационно-экономическая, социальная направленность; термин; фармацевтическое обеспечение.

Постанова проблеми. На сьогодні в Україні питання стандартизації термінології різних галузей економіки і науки набуває особливої актуальності, що обумовлено необхідністю розв'язання мовних питань, зокрема термінологічних, від яких значною мірою залежить динаміка державотворчих процесів у таких галузях, як освіта, наука, виробництво та реалізація. Тому формування єдиної, зручної, логічної української термінології впливає на процеси і механізми, що забезпечують розвиток окремих галузей економіки та суспільства в цілому.

Фармацевтичний сектор України являє собою галузь науки і практики, що розвивається особливо динамічно та має власну специфіку. Так, фармацевтичні підприємства й організації уособлюють соціальний інститут охорони здоров'я, пов'язаний з життям і добробутом кожної людини, а також бізнесові інтереси, які пов'язані з отриманням прибутку.

Необхідно зазначити, що термінологічна система фармації історично формується, розвивається й перебуває в постійному удосконаленні. Разом з тим фармацевтична термінологія являє собою зафіксовану сукупність понять, а її сучасний стан потребує здійснення аналізу з метою виявлення та визначення специфічних явищ, характерних саме для цього етапу її формування.

Фахівці практичної фармації, вчені, а також студенти вищих навчальних закладів (ВНЗ) фармацевтичного спрямування систематично використовують у своїй професійній діяльності фармацевтичну термінологію. Однак сучасна ізоморфність фармацевтичної термінології пояснюється не тільки використанням елементів інших термінологічних систем, які були сформовані раніше (хімічної, ботанічної, фармакогностичної, технологічної, фармакологічної та ін.), а також недостатнім рівнем знань фахівців

під час викладання фахових дисциплін. Крім того, значний вплив на ізоморфність фармацевтичної технології мають представники інших професій, які працюють у фармацевтичному секторі [1-4].

Формулювання цілей статті. З огляду на вищезазначене **метою** нашого дослідження стало виявлення найбільш вживаних та вагомих фармацевтичних термінів соціально-економічного та організаційного спрямування з визначенням їх ролі та місця у фармацевтичній термінологічній системі.

У роботі використано методи наукового аналізу, зокрема історичний, системно-аналітичний, контент-аналіз.

Для досягнення мети дослідження нами сформульовано головні завдання:

- вивчити теоретичні аспекти формування фармацевтичної термінологічної системи в історичному та мультидисциплінарному аспектах;
- здійснити контент-аналіз наукових публікацій соціально-економічного та організаційного спрямування за період 2013-2016 рр., а також нормативно-правових актів (НПА) з регулювання фармацевтичної діяльності;
- визначити найбільш вагомі та вживані фармацевтичні терміни, що не мають на сьогодні теоретичного обґрунтування, сформулювати дефініції для вищезазначених термінів.

Викладення основного матеріалу дослідження. Початком формування в українській історії термінологічного центру на державному рівні вважається створення Наукового товариства імені Тараса Шевченка (кінець XIX – початок XX ст.), навколо якого гуртувалися провідні термінологи того часу, до рішень якого прислухалися автори наукових праць і підручників. Згодом незаперечним авторитетом в українській термінології став Інститут української наукової

мови (1920-ті – початок 1930-х рр.). За часів незалежності Держстандартом України було розроблено Концепцію державних систем стандартизації, метрології та сертифікації, схвалену урядом. У липні 1992 р. спільним наказом Міносвіти та Держстандарту України створено Технічний комітет стандартизації науково-технічної термінології [5].

Першопрохідцем у формуванні саме фармацевтичної термінології на всьому пострадянському просторі став Національний фармацевтичний університет (НФаУ), який протягом останніх п'ятнадцяти років здійснює ґрунтовні та послідовні наукові дослідження з формування й упровадження єдиної системи фармацевтичної термінології.

Разом з тим, якщо термінологія для таких фармацевтичних підсистем та наукових напрямків, як хімічні, медико-біологічні, суто економічні, має багаторічну історію формування та розвитку, то нові науково-практичні науки, що набули своєї актуальності з огляду на стан розвитку української державності, мають термінологічний апарат, що динамічно формується.

Вказані тенденції насамперед стосуються наук соціального спрямування, тому на наступному етапі дослідження нами проведено контент-аналіз наукових публікацій соціально-економічного та організаційного спрямування за період 2013-2016 рр. Для його проведення нами визначено кількість наукових публікацій (статей) за вказаною тематикою у наукових і наукових фахових виданнях, таких, як «Вісник фармації», «Соціальна фармація в охороні здоров'я», «Фармацевтичний часопис», «Запорізький медичний журнал» та ін. [6-10]. За результатами аналізу встановлено, що серед 195 тематично визначених публікацій 54 публікації, що складає 43,2 % у загальній сукупності, містили термін «фармацевтичне забезпечення», який на сьогодні не має загальноприйнятого визначення. Разом з указаним терміном, а саме у 12 % публікацій, використовувались його синоніми, такі, як «лікарське забезпечення» і навіть «медикаментозне забезпечення», що, на нашу думку, відображає лише лексичну схожість, але не науково-практичну специфіку понять.

Окрім того, нами встановлено, що 34 % запланованих або захищених протягом

2013-2016 рр. дисертаційних робіт, присвячених вирішенню наукових проблем за спеціальністю 15.00.01 «Технологія ліків, організація фармацевтичної справи та судова фармація» також містили у назвах термін «фармацевтичне забезпечення».

На наступному етапі роботи нами проведено контент-аналіз основних НПА, які регламентують, зокрема, діяльність системи охорони здоров'я України щодо визначення термінів. За його результатами встановлена відсутність законодавчого визначення фармації як системи, що надає допомогу та (або) послуги [11]. На сьогодні у вітчизняному законодавстві взагалі відсутні визначення таких термінів, як «фармація» і «фармацевтична діяльність», «фармацевтична допомога», «фармацевтична послуга». Позитивним фактом, на нашу думку, є наявність у вітчизняному законодавстві таких термінів, як «охорона здоров'я», «медична допомога», «медична послуга», «паліативна допомога», «екстрена «медична допомога», «орфанні захворювання» і навіть «нетрадиційна медицина».

Разом з тим стосовно фармації надано визначення термінів «оптова торгівля лікарськими засобами», «роздрібна торгівля лікарськими засобами» [12]. При цьому взагалі відсутні визначення «фармація» і «фармацевтична діяльність». Тобто, на нашу думку, нівелюється медико-фармацевтична та соціальна складова діяльності всього потужного фармацевтичного сектора України. Окрім того, саме за відсутності законодавчого визначення основних організаційно-соціальних термінів спостерігається різновекторність теоретичної і практичної підготовки фахівців фармації, що, зі свого боку, обумовлює її недостатню відповідність запитам практики.

Необхідно зазначити, що вітчизняними науковцями, зокрема Національного фармацевтичного університету, проводиться системна копітка фахова робота з формулювання найважливіших дефініцій і термінів у фармації, що підтверджено виданням 3-ої редакції Фармацевтичної енциклопедії та новітнім виданням «Енциклопедичний тлумачний словник фармацевтичних термінів». У згаданих виданнях подано визначення переважної більшості організаційних

Рис. Структура та зміст фармацевтичного забезпечення в Україні

та соціально-економічних термінів в охороні здоров'я і фармації, зокрема таким важливим і вживаним термінам, як «фармацевтична допомога» та «фармацевтична послуга», але не менш важливим, на нашу думку, є формулювання терміна **«фармацевтичне забезпечення»** (ФЗ), що стало наступним етапом нашого дослідження.

Враховуючи той факт, що кожному терміну притаманні певні ознаки і першою серед них є системність, тобто кожен термін входить до певної терміносистеми, в якій його термінологічне значення чітко визначено. За межами своєї терміносистеми термін може мати зовсім інше значення. Також важливою ознакою терміна є його однозначність у межах своєї терміносистеми. У разі використання загальноживаної мови більшість слів є багатозначними, а більшість термінів суто однозначними, що зумовлено призначенням останніх [2, 5].

З огляду на вищезазначене важливим, на наш погляд, є відокремлення дефініції терміна від близьких за змістом понять.

На підставі вивчення вітчизняних наукових джерел інформації нами встановлено, що близьким до ФЗ за змістом терміном є «фармацевтична допомога» (ФД), який визначено як комплекс організаційно-економічних, спеціальних (медико-фармацевтич-

них) і соціально-суспільних заходів, спрямованих на збереження, поліпшення та усунення фізичних і, як наслідок, моральних страждань людей із використанням лікарських препаратів (ЛП) і виробів медичного призначення [13-15].

На відміну від терміна «фармацевтична допомога» термін «фармацевтичне забезпечення» доцільно, на наш погляд, розглядати як організаційно-правову та соціально-економічну підсистему у вітчизняній ОЗ, метою якої є надання якісної та доступної фармацевтичної допомоги населенню суб'єктами фармацевтичного сектора галузі ОЗ, зокрема і державними установами, на принципах верховенства прав людини, з певними показниками соціально-економічної ефективності зазначеної підсистеми, які характеризують стан фармацевтичного забезпечення населення України. Структурні та змістовні характеристики ФЗ за сучасних умов розвитку фармацевтичної науки і практики наведено на рисунку.

Виходячи зі свого змісту, який узагальнено у пріоритетах та принципах, **фармацевтичне забезпечення** поєднує певні складові фармацевтичної освіти і науки, управління та державного регулювання фармацевтичного сектора, виробництва та реалізації ЛЗ, а також забезпечення контролю

їх якості. ФЗ практично реалізується шляхом надання фармацевтичної допомоги та її складових населенню країни [13]. З погляду організаційно-правових форм діяльності ФЗ упроваджується у світовій практиці як системи добровільного та обов'язкового медичного страхування і реімбурсації вартості фармацевтичної допомоги. На жаль, як системи обов'язкового та добровільного медичного страхування, так і система реімбурсації вартості ФД на сьогодні не дістали ефективного упровадження в Україні [15-17].

Крім того, у вітчизняній та зарубіжних системах охорони здоров'я ФЗ втілюється у формі пільгового відпуску ЛЗ та медичних виробів. Серед організаційно-правових форм ФЗ у світовій практиці визначають також амбулаторне і стаціонарне ФЗ тощо [18].

Окремим перспективним напрямком удосконалення системи ФЗ за сучасних умов є, на нашу думку, визначення й обґрунтування інтегрованих соціально-економічних показників ефективності системи з огляду на різноманітність і фрагментарність сучасних підходів до вирішення зазначеного питання.

Нами було встановлено, що термін «фармацевтичне забезпечення» передбачає таке визначення: **фармацевтичне забезпечення** – це організаційно-правова та соціально-економічна підсистема у вітчизняній ОЗ, що базується на провідних гуманістичних принципах і поєднує складові фармацевтичної освіти і науки, управління та державного регулювання фармацевтичного сектора, діяльність операторів фармацевтичного ринку, головним завданням якої є забезпечення рівного й всеосяжного доступу населення країни до якісної фармацевтичної допомоги.

Отже, можна стверджувати, що саме забезпечення однозначності у трактуванні та застосуванні термінів дозволить, на наш погляд, поглибити системно-логічний підхід сучасних наукових організаційно-економічних

досліджень соціального спрямування у фармації.

Висновки та перспективи подальших досліджень

1. Визначено історичні та міждисциплінарні особливості формування фармацевтичного термінологічного апарата і провідну роль фахівців НФаУ у процесі його розвитку та систематизації. Показано, що характерною особливістю термінології організаційно-економічних дисциплін соціального спрямування є стрімкий розвиток з характерною відсутністю визначення та законодавчого закріплення основних термінів.

2. За результатами контент-аналізу наукових публікацій за останні чотири роки і НПА, що регламентують фармацевтичну діяльність, встановлено відсутність системності щодо застосування термінів «фармацевтичне забезпечення», «лікарське забезпечення», «медикаментозне забезпечення», невідповідність останніх сучасному стану розвитку фармацевтичної науки і практики, а також відсутність законодавчого визначення основних організаційних термінів у фармації.

3. Представлено фармацевтичне забезпечення як підсистему у вітчизняній ОЗ із визначенням основних принципів і складових, організаційно-економічних форм та показників ефективності. Надано визначення терміну «фармацевтичне забезпечення» у контексті сучасної фармацевтичної науки і практики.

4. Перспективним напрямом подальших досліджень є наукове обґрунтування сучасних термінів, зокрема організаційно-економічного та соціального спрямування у фармацевтичній терміносистемі, з метою підвищення ефективності теоретичної і практичної підготовки фахівців фармації й уніфікації наукових досліджень.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Перелік використаних джерел інформації

1. Фармацевтична енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/310/farmaceutichna-dopomoga>.
2. Черних, В. П. Назустріч VIII Національному з'їзду фармацевтів України. Упорядкування та значення термінології у фармацевтичній діяльності [Електронний ресурс] / В. П. Черних, І. М. Перцев // Щотижневик Аптека. – 2011. – № 47 (818). – Режим доступу : <http://www.apteka.ua/article/108503>
3. Сучасні організаційно-економічні напрямки формування національної лікарської (фармацевтичної) політики: термінологія, наука, освіта / А. С. Немченко, Г. Л. Панфілова, А. А. Котвицька,

- В. М. Хоменко // Формування національної лікарської політики за умов впровадження медичного страхування: питання освіти, теорії та практики : матеріали наук.-практ. конф. – Х., 2008. – С. 3–12.
4. Історичні аспекти розвитку організаційно-економічної освіти і науки / А. С. Немченко, А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева, А. В. Волкова // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. – 2012. – № 3. – С. 32–36.
 5. Шевчук, С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – Київ : Алерта, 2011. – С. 513–525.
 6. Сайт журналу «Вісник фармації» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nphj.nuph.edu.ua/>.
 7. Сайт журналу «Соціальна фармація в охороні здоров'я» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sphhcj.nuph.edu.ua/>.
 8. Сайт журналу «Фармацевтичний часопис» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/pharm-chas/issue/archive>.
 9. Сайт журналу «Запорожский медицинский журнал» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zmj.zsmu.edu.ua/issue/archive>.
 10. Сайт журналу «Клінічна фармація» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://cphj.nuph.edu.ua/index.php/cphj/issue/archive>.
 11. Основи законодавства України про охорону здоров'я [Електронний ресурс] : закон України від 19.11.1992 № 2801–XII зі змінами та доп. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
 12. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з виробництва лікарських засобів, оптової та роздрібною торгівлі лікарськими засобами, імпорту лікарських засобів (крім активних фармацевтичних інгредієнтів) [Електронний ресурс] : постанова КМУ від 30.11.2016 р. № 919. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929-2016-%D0%BF>.
 13. Немченко, А. С. Діалектика та методологія організації фармацевтичної допомоги населенню за умов впровадження обов'язкового медичного страхування / А. С. Немченко, Г. Л. Панфілова, В. В. Пропіснова // Клінічна фармація. – 2009. – № 1. – С. 31–36.
 14. Немченко, А. С. Науково-методичні підходи до оптимізації фармацевтичного забезпечення медичного стандарту як складової страхової політики / А. С. Немченко, Г. Л. Панфілова. – Х., 2008.
 15. Панфілова, Г. Л. Організація фармацевтичної допомоги населенню за умов впровадження медичного страхування / Г. Л. Панфілова, А. С. Немченко, О. А. Немченко. – Х., 2009.
 16. Котвіцька, А. А. Наукове узагальнення сучасних засад імплементації систем реімбурсації вартості фармацевтичної допомоги в європейських країнах / А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. – 2015. – № 6. – С. 87–91.
 17. Котвіцька, А. А. Науково-практичні підходи до створення локального формуляру лікарських засобів у лікувально-профілактичних закладах стаціонарного типу / А. А. Котвіцька, О. І. Красуля, І. В. Кубарева // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. – 2012. – № 6 (26). – С. 72–77.
 18. Котвіцька, А. А. Аналіз законодавчих та нормативно-правових засад надання фармацевтичної допомоги пільговим категоріям населення в Україні / А. А. Котвіцька, І. В. Кубарева // Управління, економіка та забезпечення якості в фармації. – 2014. – № 6 (38). – С. 75–81.

References

1. *Farmatsevychna entsyklopediia* [Internet]. Available at: <http://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/310/farmacevtichna-dopomoga>.
2. Chernykh, V. P., Pertsev, I. M. (2011). *Shchotyzhnevyyk Apteka, 47 (818)*. Available at: <http://www.apteka.ua/article/108503>
3. Nemchenko, A. S., Panfilova, H. L., Kotvitska, A. A., Khomenko, V. M. (2008). Proceeding of *Formuvannia natsionalnoi likarskoi polityky za umov vprovadzhennia medychnoho strakhuvannia: pytannia osvity, teorii ta praktyky: materialy naukovo-prakychnoi konferentsii*. Kharkiv, 3–12.
4. Nemchenko, A. S., Kotvitska, A. A., Kubarieva, I. V., Volkova, A. V. (2012). *Upravlinnia, ekonomika ta zabezpechennia yakosti v farmatsii, 3*, 32–36.
5. Shevchuk, S. V., Klymenko, I. V. (2011). *Ukrainska mova za profesiinym spriamuvanniam*. Kyiv: Alerta, 513–525.
6. Sait zhurnaln «Visnyk farmatsii». *nphj.nuph.edu.ua*. Available at: <http://nphj.nuph.edu.ua/>.
7. Sait zhurnaln «Sotsialna farmatsiia v okhroni zdorov'ia». *sphhcj.nuph.edu.ua*. Available at: <http://sphhcj.nuph.edu.ua/>.

8. Sait zhurnalu «Farmatsevychnyi chasopys». *ojs.tdmu.edu.ua*. Available at: <http://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/pharm-chas/issue/archive>.
9. Sait zhurnalu «Zaporozhskiy medytsynskiy zhurnal». *zmj.zsmu.edu.ua*. Available at: <http://zmj.zsmu.edu.ua/issue/archive>.
10. Sait zhurnalu «Klinichna farmatsiia». *cphj.nuph.edu.ua*. Available at: <http://cphj.nuph.edu.ua/index.php/cphj/issue/archive>.
11. Zakon Ukrainy vid 19.11.1992 r. № 2801–XII zi zminamy ta dopovnenniamy «Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorov'ia». Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
12. Postanova KМУ vid 30.11.2016 r. № 919 «Pro zatverdzhennia litsenziinykh umov provadzhennia hospodarskoi diialnosti z vyrobnytstva likarskykh zasobiv, optovoi ta rozdribnoi torhivli likarskymy zasobamy, importu likarskykh zasobiv (krim aktyvnykh farmatsevychnykh inhrediiientiv)». Available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929-2016-%D0%BF>.
13. Nemchenko, A. S., Panfilova, H. L., Propisnova, V. V. (2009). *Klinichna farmatsiia*, 1, 31–36.
14. Nemchenko, A. S., Panfilova, H. L. (2008). *Naukovo-metodychni pidkhody do optymizatsii farmatsevychnoho zabezpechennia medychnoho standartu yak skladovoi strakhovoi polityky*. Kharkiv.
15. Panfilova, H. L., Nemchenko, A. S., Nemchenko, O. A. (2009). *Orhanizatsiia farmatsevychnoi dopomohy naseleniu za umov vprovadzhennia medychnoho strakhuvanniai*. Kharkiv.
16. Kotvitska, A. A., Kubarieva, I. V. (2015). *Upravlinnia, ekonomika ta zabezpechennia yakosti v farmatsii*, 6, 87–91.
17. Kotvitska, A. A., Krasulia, O. I., Kubarieva, I. V. (2012). *Upravlinnia, ekonomika ta zabezpechennia yakosti v farmatsii*, 6 (26), 72–77.
18. Kotvitska, A. A., Kubarieva, I. V. (2014). *Upravlinnia, ekonomika ta zabezpechennia yakosti v farmatsii*, 6 (38), 75–81.

Відомості про авторів:

Кубарева І. В., кандидат фармацевтичних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної фармації, Національний фармацевтичний університет (<http://orcid.org/0000-0001-6617-2575>). E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Котвицька А. А., доктор фармацевтичних наук, професор, перший проректор з науково-педагогічної роботи, Національний фармацевтичний університет (<http://orcid.org/0000-000-6650-1583>). E-mail: prorector@nuph.edu.ua

Information about authors:

Kubarieva I. V., Candidate of Pharmacy (Ph.D.), associate professor, head of the Department of Social Pharmacy, National University of Pharmacy (<http://orcid.org/0000-0001-6617-2575>). E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Kotvitska A. A., Doctor of Pharmacy (Dr. habil.), professor, the first vice-rector for academic work, National University of Pharmacy (<http://orcid.org/0000-000-6650-1583>). E-mail: prorector@nuph.edu.ua

Сведения об авторах:

Кубарева И. В., кандидат фармацевтических наук, доцент, заведующая кафедрой социальной фармации, Национальный фармацевтический университет (<http://orcid.org/0000-0001-6617-2575>). E-mail: socpharm@nuph.edu.ua

Котвицкая А. А., доктор фармацевтических наук, профессор, первый проректор по научно-педагогической работе, Национальный фармацевтический университет (<http://orcid.org/0000-000-6650-1583>). E-mail: prorector@nuph.edu.ua

Надійшла до редакції 01.02.2017 р.